

חג הסוכות

של פרשיות התורה ומטרת קריאתן במ־
עמד הקהל, ולא כתב בקיצור, ולקרות
באזניהם פרשיות מן התורה. ובפרט
שגם לאחר תיאור זה „פרשיות שהן
מזרזות אותן במצות כו“ אין מבורר
וידוע לאילו פרשיות הכוונה, והוצרך
לפרש לקמן: „אילו פרשיות קורין, ואכ”כ
למה הוצרך להוסיף תיבות אלו כאן,
וה”ז כפלי“.

[ובפרט ששאר פרטים עיקריים של
המצוה (זמנה ומקומה של קריאה זו, ומי
הוא הקורא) לא הזכיר הרמב”ם כלל
בהלכה זו (ה”א), אלא כתבם להלן
בהלכה ג’ — „אימתי היו קורין במוצאי
יו”ט הראשון של חג הסוכות כו” והמלך
הוא שיקרא באזניהם ובעזרת הנשים היו
קורין כו” (ושם מפרט גם „מהיכן הוא
קורא” — פרטי הפרשיות מן התורה
שהוא קורא), אף שפרטים אלה מפורשים
בכתוב שהביא („בחג הסוכות, בבוא כל

א. כתב הרמב”ם בהל’ חגיגה: מצות
עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים
וטף וכו’ ולקרות באזניהם מן התורה
פרשיות שהן מזרזות אותן במצות
ומחזקות ידיהם בדת האמת: שנאמר:
מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה
בחג הסוכות .. הקהל את העם ..
בשעריך וגו’.

ולכאורה יל”ע במה שהאריך הרמב”ם
כאן להסביר שקורין „פרשיות שהן
מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם
בדת האמת” — שהרי רגיל הוא להקדים
(בתחלת ההלכות הדנות באיזו מצוה) רק
תוכן המצוה בתכלית הקיצורי, ואח”כ
בהמשך הפרק (פרקים) לבאר פרטי.
ואמאי שינה כאן מדרכו ופירש תוכנו

(1) פ”ג ה”א.

(2) צריך חיפוש מקור הלשון „דת האמת”.
ובקרא (אסתר ג, ח) „דתיהם שונות” לשון רבים —
היינו שבלשון תורה מצינו ל’ „דת” רק בפי’ „מנהג”
(ראה תרגום לאסתר שם) [משא”כ בתושב”ע פ’ —
ראה סוכה (בסופה) „המירה דתה”, פסחים (צו, א)
„בו (פסח) המרת דת פוסלת”, פדר”א רפמ”א „דת
אבותינו”].

— לע”ע לא מצאתי ל’ זה בספרים שלפני
הרמב”ם. ובכורי (מ”ד, ג. מ”ה, כ, כג) — תרגום ר’
יהודה אבן תיבון (שבנו ר’ שמואל תרגם המו”נ כו’
בזמן הרמב”ם) — נמצא „דת האמתית”.

(3) וילך לא, י ואילך.

(4) ראה לדוגמא רמב”ם ריש הל’ ק”ש. ריש
הל’ תפלה. ובכ”מ. וראה ריש הל’ חגיגה.

(5) ועד’ לשונו בספר המצות מ”ע טז „ולקרא
קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם”. ובמנין המצות
בריש ספר היד: להקהיל את העם לשמוע התורה
כו’. וראה סמ”ג מ”ע רל „בקרא המלך את התורה.
” (5) ה”ג.

(6) ובפרט שבהרא” מהכתוב לא הביא התיבות
„תקרא את התורה הזאת” ורק רמזו ב”גו” (וראה
לקמן בפנים). ולהעיר שבהכרחת להל’ חגיגה לא
הזכיר כלל ע”ד קריאת ושמיעת הפרשיות, אף
שהזכירן במנין המצות ובסמ”צ, כנ”ל בהערה
שלפנ”ז.

(7) להעיר שברמב”ם כאן ה”א לא הזכיר חג
הסוכות, אף שכתב שאר הפרטים שבהכתוב (אבל
קרוב לומר שסמך על מה שהעתיק תיבות „בחג
הסוכות” בהכתוב שהביא). ובסמ”צ שם כ’ זמנה
„להקהיל את העם ביום השני של סוכות (במוצאי

(*) הל’ דת האמת” נמצא ברמב”ם (מלבד ב”פ
כאן בהל’ חגיגה — פ”ג ה”א וה”ז) — הל’ חמץ ומצה
פ”ז ה”ז: הל’ מתנות עניים פ”ה ה”א: הל’ מלכים
פ”ד, שם פ”ב ה”א.

חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה. ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל".

ולכאורה גם כאן צריך להבין במה שהאריך בטעם מצוה זו, "שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל" – והרי הסכרת טעם המצוה באופן ובאורך כזה הוא דבר בלתי רגיל בספריו, ספר הלכות הלכות.

ג. ונראה לומר, דלשיטת הרמב"ם ענינה זו של המצוה, שהיא, "לחזק דת האמת" אינו רק טעם בתוכנה של המצוה או ענין של תוצאת המצוה, אלא זהו תוכן המצוה, ה"חפצא" שלה, כלומר, שגדר מצות הקהל אינו מוגבל בפעולת ההקהלה והקריאה (שרק) תכליתם חיזוק הדת, אלא ש"חיזוק דת האמת" הוא עצם המצוה גופא.

[ובזה יומתק המשך הכתוב, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" – היינו שהציווי על מעשה ד"הקהל את העם האנשים והנשים

ישראל לראות את פני ה', במקום אשר יבחר תקרא"גו" – ואילו תוכן הפרשיות לא נתפרש בכתוב ולא נאמר אלא "תקרא את התורה הזאת", ובכ"ז רק זה מפרש מיד בתחילת ההלכה¹¹].

ב. להלן בה"ו (קרוב לסיום ההלכות דמצוה זו) כ' הרמב"ם: "וגריים" שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה¹² כיום שניתנה בו בסיני. אפילו

שמיטה". וכ"כ בהכותרת להל' חגיגה "בחג ה' סוכות". אבל השמיטו במנין המצות שם. ויל"ע בשינויי השונוט הנ"ל. ואכ"מ.

(8) ראה חזקוני עה"פ ותוי"ט סוטה פ"ז מ"ח – שם, "תקרא" ילפינו שהמלך קורא. וראה בפרטיות בנוגע לכמה ילפותות מהכתובים ובמצות הקהל בכלל – לעיל ע' 187 ואילך ובהערות שם. אנציקלופדי תלמודית ערך הקהל. וש"נ.

(9) וגם זה לא העתיק הרמב"ם מהכתוב, כנ"ל. (10) ודוחק לומר שהרמב"ם הוצרך לכתובו תיכף בה"א, כיון שפשטות לשון הכתוב "תקרא את התורה הזאת" משמעו כל התורה [שלכן צריכים לימוד מיוחד (ספרי שופטים יז, יח. הובא בפרש"י למשנה סוטה שם (מא, א)) שקורין רק "משנה תורה בלבד". וראה בארוכה ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג ח"ג פרשה י"ד, שלדעת הת"ק בספרי שם (ויעד) – היו קורין כל התורה בהקהל, ע"ש בארוכה] – כי לזה ה' מספק לכתוב, ולקרות באזניהם פרשיות מן התורה.

(11) ראה לעיל ע' 189 הערה 22 מה שהעירו שבדפוס רומי רמ וקושטא רסט נראה שאין כאן התחלת ההלכה, ושני אופנים בזה: א) התיבות "וגריים שאינן מכירין" באות בהמשך התיבות שבסוף ההלכה שלפנ"ז "אע"פ שיש שם לועזות" והתחלת ההלכה היא "חייבין להכין לבם כו", ב) התיבות "אע"פ שיש שם לועזות וגריים שאינן מכירין" הן התחלת הענין.

אבל לכאורה בכל אופן אף ש"ל דחייבין קאי על כאו"א, עיקר ההדגשה היא על אלה שאינם מכירים. וראה לקמן הערה 20.

(12) באימה.. ברעדה – לכאורה הוא ע"פ

ברכות כב, א. אבל שם הוא נכמה שינויים. – וראה לעיל שם הערה 23.

(13) לבד באיזה סיומי "הלכה" וסיומי "ספר", שמוסיף טעמן של מצות ותוכנן בתיקון הדעות כו' (ראה רמב"ם סוף הל' תמורה).

(14) משא"כ בספרו מורה הנבוכים.

(15) כפי שמשמע קצת בספר החינוך מצוה תריב.

וחיזוק ידיהם בדת האמת – הוא מגוף ועצם המצוה.

ד. ועפ"י יובן גם מ"ש הרמב"ם בה"י "שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת" בתור ביאור להתחלת ההלכה "וגרים שאינם מכירים חייבין להכין לבם ולהקשיב אונם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה" כו' "כיון לבו כו'":

אם נאמר שחיזוק דת האמת הוא ענין הבא רק כתוצאה ממצוה זו, אז לא הי' מקום לחייב את כל אחד ואחד מהנכ"ה הלים "להכין לבם" . לשמוע בכוונה כו' (ובפרט, שבפשטות המצוה היא על המקהיל – המלך, ב"ד או הזקנים,

והטף וגרר גו' והטעם ד"למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה"א ושמרו לעשות גו' לא נחלקו לשני פסוקים (כמו במצות סוכה, דכתיב בה"י "בסוכות תשבו גו' ובפסוק בפ"ע לאח"י "למען ידעו דורותיכם גו'"), אלא כללם יחד בפסוק אחד' – משום שאין כאן ב' ענינים" (מעשה המצוה ומטרת המצוה), כ"א הכל דבר אחד, שהחדרת יראת ה' בכלל ישראל היא ג"כ עצם מצותה של מצות הקהל].

ולכן נקט הרמב"ם כל דבר זה "ולקריות באזניהם מן התורה פשוטות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת" בהתחלת הגדרת המצוה, כי שאני ענין זה במצות הקהל משאר הדינים שבה – זמנה הקבוע (במוצאי יו"ט הראשון של חג הסוכות), מקומה המדויק, ומי הוא הקורא – כי דינים אלה הנם פרטים באופן קיומה של המצוה, משא"כ ענין זירוזם במצות

(16) אמור כב, מב"ג.

(17) בענין זה מצינו כמה חילוקים, הן ב"למען" הנאמר בשיבות לפעולת המצוה, ולדוגמא בתפלין (בא יג, ט) נאמר בפסוק אחד, ובציצית (שלה טו, מ) בפסוק בפ"ע, והן ב"למען" שנאמר בשכר מצות, לדוגמא בכבוד אב ואם (ואתחנן ה, טז) נאמר בפסוק אחד, ובשילוח הקן (תצא כב, ז) ובמוזהה (עקב יא, כא) בפסוק בפ"ע. ואולי תלוי אם כל הדיבור דהמצוה נאמר בפסוק אחד או בכמה פסוקים. ויל"ע אם בכלל נפק"מ להלכה באם נאמר בפסוק אחד (שזה פסקי משה ואנו לא פסקינו (מגילה כב, א)). ואכ"מ דכ"ז.

(18) אף שלדעת הב"ח (טא"ח ס"ח וסותר"ה) אף במצות סוכה הידיעה היא חלק מהמצוה (וראה שם שנלמד מתיבת "למען" שמורה כי עיקר המצוה וקיומה תלוי בכוונתה). – ולהעיר שלא מצאתי לע"ע מי דפליג עליו בפירוש.

אבל במצות הקהל יש ענין נוסף, כדלקמן סעיף

ה.

(20) זה שכתב הרמב"ם בחכמים גדולים "חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה" ולא כמ"ש לפנ"ז "באימה ויראה וגילה ברעדה", יש לומר, כי בתחלת ההלכה מדבר באלה שאינם מכירים ומבינים את הפרשיות הנקראות, ולכן צריכים להקשיב אונם לשמוע באימה ויראה כו' (שהעיקר הוא רגש היראה מעצם השמיעה ולא מתוכן הדברים הנשמעים, ואין שייך כוונה כשלא מבינים תוכן הדברים), ואילו בחכמים גדולים האימה ויראה הם תוצאה משמיעת (תוכן) הפרשיות "בכוונה גדולה יתירה".

(21) ולהעיר ממש"כ בס' שני המאורות (למה רי"א הלוי עפשטיין מהאמיל תלמיד רבינו הזקן) ח"ב ס"ב בנוגע למצות אהבת ה', וז"ל: "שמעתי פא"פ מאדמור"ר נ"ע . . . שמצות ואהבת היא לתקוע מחשבתו ודעתו . . . בדברים המעוררים את האהבה ומה שיבא מזה אין זה מעיקר המצוה". ועד"ז הי' אפ"ל בנדוד"ד, שהמצוה היא על המקהיל להקהיל את העם כו' בכדי שיבואו ליראה את ה', אבל אי"ז מצוה על הקהלים (בהכוונה בשעת מעשה).

(*) ועד"ז ב.מ.י שאינו יכול לשמוע" (וראה לחם משנה שם הפירוש בזה). וראה לקמן הערה 25.

(19) וראה לעיל ע' 189 הערה 20.

לפעול חיזוק בדת האמת בכל הימים, בדוגמת מעמד הר סיני.²⁷

ה. ועל פי זה מובן אמאי ביאר הרמב"ם כאן את כוונת המצוה (שלא כדרכו ברוב המצוות) – לפי שכוונת מצוה זו (אינה כמו ברוב המצוות שמעשה המצוה והכוונה הם ב' דברים, אלא) היא חלק מעצם מעשה המצוה.

וי"ל שזהו ע"ד משנ"ת במ"א: במ"ש הרמב"ם בהלכות תפלה²⁸ שמצות תפלה ענינה, "שיהא אדם מתחנן כו" – שזה שהתפלה צריכה להיות באופן של תחנונים אינו תנאי צדדי או אפילו חיוב אבל נוסף הוא על עצם המצוה, אלא דזה הו' תוכנה של מצות תפלה, דכלא תחנונים חסר בענינה של תפלה.

[ובזה שונה מצות תפלה לא רק מרוב המצוות שבהן הכוונה היא תנאי צדדי, אלא גם ממצוות כאלו (כסוכה, ציצית ותפילין) שבהם הכוונה היא חלק מהמצוה²⁹. כי במצוות אלו עם היות שהכוונה והמעשה הם שני חלקים של המצוה ששניהם בכלל גדר המצוה, מ"מ המעשה בלא הכוונה נחשב ג"כ כחלק של המצוה³⁰. משא"כ בתפלה, הרי דיבור התפלה בלא כוונת תחנונים ה"ז חסר בגדר תפלה].

וכן י"ל במצוות הקהל, שההקלה ושמיעת הפרשיות בלי כוונה ותוכן הנ"ל, הוי לא רק חסרון בהמצוה, אלא שחסר ב"חפצא" דמצות הקהל³¹.

(27) וראה בארוכה לעיל ע' 189 ואילך.

(28) לקו"ש חכ"ב ע' 116 ואילך.

(29) פ"א ה"ב.

(30) ראה ב"ח (ישר"ע אדה"ז) א"ח ס"ח ד"ה ויכין (ס"י). סכ"ה ד"ה ויכין (ס"י). ס"ה תרכה.

(31) אלא שהאדם "לא קיים המצוה בתיקונה אם לא יכין אותה הכוונה" (ב"ח שם סתרי"ה).

(32) וי"ל שזה ניתוסף בהקלה גם לגבי סוכה

וכהדיעות השונות בזה³², אבל מכיון ש"קבעה הכתוב . . לחזק דת האמת", כלומר שזהו עצם המצוה – פשיטא, שהחיוב ד"כוונה" מוטל על כאו"א,

כשם שגדר מצות הקהל כולל קריאת פרשיות מן התורה, "שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת", כך נכלל בו החיוב על כ"א³³, שמעמדו ושמיעתו בשעת מעשה תהי' באופן ד"להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה כו"³⁴.

ועל פי זה יש לבאר גם הוספת הרמב"ם, "ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה"³⁵, דכיון ש"לא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת", היינו שחיזוק הדת יהי' באופן דפעולה נמשכת (וכמ"ש בפסוק³⁶, "ליראה את ה'א כל הימים גו'"), הרי מובן שהכוונה והאימה וכו' באותו מעמד צ"ל בתוקף גדול ביותר, עד שתהא המשכת פעולתן ב"כל הימים" – ולכן בכלל החיוב הוא ש"יראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה", כי דוקא כשה-אימה וכו' היא באופן זה הרי אז בכחה

(22) ראה אנציקלופדי' תלמודית שם. לעיל ע' 189 שם ובהנמשך שם. ועוד.

(23) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 367 ואילך.

(24) ועפ"י יומתק מה שהרמב"ם חשיב מצות הקהל למצוה אחת ולא ב' מצות (כדעת הבה"ג (מ"ע קסב ופרשיות סה) והיראים (סרפ"ט, רצ) ובהשלם – רסו, תלג) – מצוה על המלך שיקרא, ומצוה שבקרא המלך את התורה שיבואו כולם לשמוע (וראה ביאר הר"פ פערלא שם ובח"א עשה טז).

כי להרמב"ם גדר המצוה הוא לא גוף פעולת ההקלה וקריאת הפרשיות של המלך ושכני' יבואו לשמוע, כ"א נקודה אחת – "חיזוק דת האמת", כוונת לבם בעת מעמד הקהל.

(25) ובפשטות קאי לא רק אלפניו – מי שאינו יכול לשמוע כו' – כ"א גם אלפני פניו ועל כאו"א.

(26) וי"ל לא, יג.

הקרבת הקרבנות בפועל, ופרטי מצות שמיטה בפועל (שלא לזרוע כו') להפקיר כל מה שתוציא השדה (וכו') וכיו"ב, לא ניתנו לקיימם בכל מקום ובכל זמן.

משא"כ במצות הקהל, שבה תוכן המצוה ("לחזק דת האמת") וכוונת הלב והאימה וכו' שבמעמד הקהל הם מעצם המצוה כנ"ל – מכיון שתוכן וכוונה זו (חיזוק דת האמת ואימה כו') נצחי הוא, נמצא שבמצות הקהל מתגלה ענין הנצחיות במדה מרובה יותר מבשאר המצוות הנ"ל.³⁸

(38) ויתירה מזו: מכיון שעיקר תוכנה היא הכוונה, לפעמים יכול דבר זה להיות ביתר שאת כשאין מעשה דהקהל כפשוטו, ואולי י"ל, כי הגם שהאדם נפעל כפי פעולתו... אחרי הפעולות נמשכים הלבבות ("חינוך מע"ט. ובכ"מ) – מ"מ יתכן שמצד העיסוק (אריינגעטאנקייט) במעשה המצוה יוגרע מכוונת הלב ובלשון הידוע מצות אנשים מלומדה (ישעי' כט, יג). ולהעיר מהמבואר ששכל מעלים על מסנ"פ וקב"ע ("סה"מ תרמ"ח ס"ע קפ ואילך. "סה"מ תרפ"ה ע' רס ואילך. "סה"מ תש"ט ס"ע 119 ואילך. ועוד): משא"כ בזמן הזה שישנו רק התוכן הרוחני של מצות הקהל (בלי כל העשי' שב' מקדש ע"י המלך כו'), הרי התעוררות הלב וכוונת הלב וכו' יכולים להיות ביתר שאת ויתר עזי. ופשי' טא אשר הזכר להקהל שעושים בזמן הזה צ"ל באופן שיהי' הדגש על ההתעוררות בחינוך הדת כו'.

וי"ל יתירה מזו: ההתבוננות בדבר זה עצמו שנמצאים בזמן הגלות (שכא מפני החסרון בהיראה) ואין ביהמ"ק קיים כו' ובמילא אי"ל לקיים המצות

ו. ע"פ יסוד זה נמצינו למדים דבר נפלא בענין הנצחיות דמצות הקהל:

ידוע הביאור בזה שהתורה היא נצחית בכל זמן ובכל מקום – דאף שכוי"כ ממצות התורה הן תלויות בזמן ובמקום, ככהנים ובלוים וכו' ובשאר תנאים – ובנדו"ד בזמן שבית המקדש קיים ובמקום המקדש, כמו קרבנות וכו' – הרי תוכן המצות ברוחניות בנפש האדם קיים בכל זמן ובכל מקום. והטעם י"ל – כיון שהמצות כלולות ממחשבה דבור ומעשה³⁹, ולכן גם בזמן שאי אפשר לקיים את המצוה דקרבנות ב' מעשה, ישנו קיום המצוה במחשבה ע"י עבודת התפלה, עבודה שבלב, שנתקנה כנגד קרבנות⁴⁰, וכן בדיבור – ע"י העסק בת"ת דקרבנות, דכל העוסק⁴¹ בתורת עולה כו'. ועד אשר – ונשלמה פרים שפתינו.⁴²

ועד"ז י"ל שהוא במצות שמיטה שתוכנה שהאדם יכיר, "שהכל ברשות אדון הכל"⁴³, דדבר פשוט הוא שהכרה זו היא נצחית בכל זמן ובכל מקום גם כשאין מצות שמיטה נוהגת מן התורה, וגם לא בשנת השמיטה.

אמנם ברוב המצוות (שבהם הטעם והכוונה פרט או תנאי בלבד), הרי הנצחיות היא בנוגע לפרט המצוה וכו' אבל לא בנוגע לגוף המצוה. וכמו במצוות הנ"ל, שגוף ועצם המצוה –

ע"ז – שהיראה כו' נכללה באותו הכתוב דהקהל את העם (ראה לעיל סו"ג).

(33) ראה לקו"ת ר"פ פנחס. סידור עם דא"ח (לא, ג ואילך). ובכ"מ.

(34) ברכות כו, א"ב.

(35) מנחות קי, א. וראה שו"ע שבערה הבאה.

לקו"ש ח"ת ע' 413 הערה 25.

(36) הושע יד, ג. שו"ע אדה"ז א"ח מהד"ת ס"א

ס"ט.

(37) חינוך מצוה שכת. וראה חינוך מצוה פד.

(*) ובפרט בנדו"ד, ראה אברבנאל פ' וילך:

בפומבי גדול יקרא הגדול שבעם שהוא המלך כו' כדי שישמעו ויהפעלו לבותיהם מהדברים ומכבוד המדבר והקורא. וראה גם רלב"ג שם ב' התועלת השלש עשרה.

(**) ואין ביאור זה נוגע ח"ו וח"ו במעלת קיום מצות הקהל בזמן שביהמ"ק ה' קיים, ומה גדול ממעמד דשומע מפי הגבורה. וכהלכה פסוקה ברמב"ם: שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא"ל.

ויום רגיל כו' ראה במוחש שלב ישראל
 ער הוא לדת האמת וכו'. ומעשה רב
 ומכריע ומכריח לעשות זה להקהיל כו'
 מזמן לזמן.

ועוד וג"ז עיקר, ואולי – העיקר:

העדר העשי' (בזה ובכל כיו"ב)
 והשלילה – מביאות העדר ושלילה.
 וק"ל.

ז. ויה"ר שיותר ממה שהוצע כאן
 יעשה כאו"א, ובתוספת מרובה על הנ"ל,
 כולל וג"ז עיקר – להשפיע על כו"כ
 שכן יעשו.

ויה"ר שכ"ז ימהר ויזרז ביאת המלך
 המשיח, ואז יקיימו מצות הקהל כפשו-
 טה, בביהמ"ק, ע"י המלך המשיח שיקרא
 באזני כל ישראל את הפרשיות „שהן
 מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם
 בדת האמת”,

וכל ישראל יהיו „חכמים” גדולים
 ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת
 בוראם. . שנאמר: כי מלאה הארץ דעה
 את ה' כמים לים מכסים”, במהרה בימינו
 ממש.

(משיחות ליל ג' דחג הסוכות תשמ"ו);

ש"פ נצו"י תשמ"ו)

וע"פ הידוע פי' האריז"ל³⁹ במ"ש⁴⁰
 „הימים האלה נזכרים ונעשים”, דכאשר
 מגיעים בתקופת השנה לזמן המאורעות
 שאירעו בפעם הראשונה, הרי כאשר
 מאורעות אלו חוזרים ונזכרים כדבעי,
 הרי עי"ז „נעשים” ונמשכים אותן ההמ-
 שכות והבחינות דפעם הא' –

יש לומר, אשר עי"ז שכאו"א ישתדל
 לעשות ולקיים את הענין דהקהל בנפשו
 פנימה⁴¹, ועאכו"כ כשישתדל לקיימו גם
 בד' אמות שלו, בשכונתו ובעירו וכיו"ב
 – להקהיל אנשים נשים וטף. במשך ימי
 חגה"ס בכוונה „למען ישמעו ולמען יל-
 מדו ויראו את ה"א ושמרו לעשות את כל
 דברי התורה הזאת”,

הרי י"ל שזה יפעול גם בכללות בני-
 „חיזוק דת האמת”,

ועוד ואולי זה העיקר – כל מי ש-
 הקהיל מסיבות כאלה, אפילו כשלא היו
 ברוב עם גדול בכמות כו' והיו בשנה

במעשה בפועל מעוררת יותר להכין הלב לתוכן
 הענין דיראת ה' שבמצוה זו.

(39) רמ"ז בספר תיקון שובבים, הובא ונתבאר
 בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט. וידועה הרא"י ממש-
 נה גיטין ספ"ג: בודקין את היין. . ובהוצאת סמדר
 כו'.

(40) אסתר ט, כח.

(41) כפי שנתבאר במכתב ו' תשרי תשמ"ח

(נדפס לקמן ע' 329 ואילך).

(42) רמב"ם סוף הל' מלכים.

(43) ישע"י יא, ט.

ברכה

לפרש ככמה פשטני המקרא, ש"לעיני כל ישראל" (אינו ענין בפ"ע, אלא) בא בהמשך ל"היד החזקה" ו"המורא הגדול" – ש"נעשו לעיני כל ישראל".

מפרשי רש"י כתבו, שמתעם זה מוסיף רש"י (ממקום אחר בחז"ל), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת – להדגיש דעם היות ששבירת הלוחות מצ"ע אינה ענין של מעלה, מ"מ יש בזה משום שבח בנוגע למשה שהרי, "הסכים השם על דברו"¹⁰.

(6) רמב"ן. בחיי. וראה גם ספורנו, אוה"ח ועוד כאן. מר"ן ח"ב פל"ה.
וע"פ המבואר בהל' יסוה"ת פ"ח (וראה אוה"ח פרשתנו שם), שיסוד האמונה בנבואת משה (ובמילא גם בתורת משה – ראה שם פ"ט) הוא, במעמד הר סיני שנינינו ראו ולא זר כו' – "לעיני כל ישראל" – יומתק הטעם ע"ד ההלכה, שסיום כל התורה הוא בתיבות "לעיני כל ישראל".

(7) במפרשי רש"י כ' שהכרחו של רש"י שקאי על שבירת הלוחות הוא מפני דהול"ל, "לכל ישראל" וכיו"ב (רא"פ, גו"א ודבק טוב ועוד). ובתו"ת כאן, דאין לפרש שמוסב אלמעלה, משום שבכל פרט שבכתוב זה מתבאר ענין גדולה יתירה – ומה מעלה יתירה יש בזה שעשאם לעיני כל ישראל?

[יש להוסיף, שע"פ פרש"י שקאי על שבירת הלוחות יומתק ל' הכתוב, אשר עשה משה, משא"כ לפי הרמב"ן כו' שצריך לפרש ש, "הכין והכריז זה". אבל זהו רק הכרח ש, לעיני כל ישראל" הו"ע בפ"ע, אבל התמי' שבפנים במקומה עומדת – כיצד מתאים לכלול שבירת הלוחות, שמצ"ע הוא דבר בלתי רצוי בתכלית, עם כל המעלות הנפלאות שנמנו בכתוב לפניו?

(8) רא"פ, שפ"ח ועוד.

(9) שבת פז, א. "במות סב, א. אדר"נ פ"ב, ג.

(10) ובפרט ע"פ הגירסא בסיום פרש"י – הובאה לקמן הערה 21.

א. עה"פ, "ולכל היד החזקה גו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל" – סיומה וחותמה של פ' ברכה ושל כל התורה – מפרש רש"י התיבות "לעיני כל ישראל": שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניכם והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת.

והמקור לפרש ש, "לעיני כל ישראל" קאי על שבירת הלוחות הוא בספרי עה"פ, וז"ל: בשברי לוחות נאמר... ואשברם לעיניכם וכאן הוא אומר אשר עשה משה לעיני כל ישראל.

ולכאורה תמוה: פירוש זה אינו ע"ד הפשט כלל, שהרי הכתובים כאן מדבר רים בשבחו של משה וגודל מעלותיו, וכפרש"י על הכתובים כאן: "אשר ידעו ה' פנים אל פנים" – שהי' לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה: "ולכל היד החזקה" – שקיבל את התורה בלתי חות בידי: "ולכל המורא הגדול" – נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא –

ואיך מתאים, שלאחרי מעלות גדולות ונפלאות אלו, יסיים הכתוב (ב, לעיני כל ישראל) – ש, "נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם"!!

ורש"י – שבפירושו עה"ת לא בא, אלא לפשוטו של מקרא – "הו"ל

(1) עקב ט, יז.

(2) בכמה כת"י רש"י (שתח"י) "המקום". וכ"ה ביבמות ואדר"נ שבהערה 9.

(3) תשא לד, א. עקב י, ב (וראה לקו"ש חכ"ו ע' 248 הערה 5).

(4) לד, י ואילך.

(5) פרש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ובכ"מ.